Darii

Kategorik tasımda "Darii"

Barbara, Celarent, Darii ve Ferio

Klasik Aristoteles mantığında geçerli olan kategorik tasımların formlarından (modus) biridir ve yapısı gereği sonucun tikel olumlu (I) olduğu birinci şekil (figure) içinde yer alan çıkarım modelidir.

Kategorik tasım nedir?

İki öncül ve bir sonuç önermesinden oluşur. Büyük, küçük ve orta terim olmak üzere üç terimli bir dedüktif çıkarımdır.

Sonuç önermesinin yüklemine büyük terim (P), öznesine küçük terim (S), iki öncülde de geçen ve sonuçta yer almayan terime orta terim (M) denir.

Yapısı ve formülü

Darii'nin dizilimi şu şekildedir:

1. **Büyük öncül**: Tümel olumlu **(A)** → Bütün M'ler P'dir.
2. **Küçük öncül**: Tikel olumlu **(I)** → Bazı S'ler M'dir.
3. **Sonuç**: Tikel olumlu **(I)** → O halde bazı S'ler P'dir.

Darii'nin formel gösterimi, birinci şeklin üçüncü geçerli modu yani M-P, S-M, S-P şeklindedir.

- **MP**: Büyük öncül → Tümel Olumlu (A): **Her M, P'dir.**
- **SM**: Küçük öncül → Tikel Olumlu (I): **Bazı S, M'dir.**
- **SP**: Sonuç → Tikel Olumlu (I): **O halde, bazı S, P'dir.**

Örnek verelim

Tümel bir genelleme (A) ile tikel bir durum (I) birleştirilerek tikel bir sonuç (I) çıkaracağız:

- **Büyük öncül (A):** "Bütün insanlar (M) ölümlüdür (P)."
- **Küçük öncül (I):** "Bazı canlılar (S) insandır (M)."
- **Sonuç (I):** "O halde, bazı canlılar (S) ölümlüdür (P)."

Darii neden geçerlidir?

1. Darii *dictum de omni* ilkesine dayanır. İlkeye göre, bir şey sınıfın tamamı için doğruysa her bir üyesi için de doğrudur.
2. Tüm M'ler P ise ve bazı S'ler M sınıfının içindeyse, o halde bu bazı S'ler de doğal olarak P özelliğini taşımak zorundadır.
3. Venn şeması ve modern mantık kuralları Darii'yi ispatlar.

Diğer modlarla ilişkisi

Birinci şeklin **Barbara** (A-A-A), **Celarent** (A-E-E), **Darii** (A-I-I), **Ferio** (E-I-O) olmak üzere dört klasik geçerli modu vardır ve Darii tikel olumlu sonuç veren modlardan biridir. Mod isimlerindeki her sesli harf önerme türünü gösterir yani A = Tümel Olumlu, I= Tikel Olumlu.

Günlük hayatta sıkça, sezgisel bir çıkarım modeli olarak Darii kullanırız. Modern mantıkta "bazı S'lerin gerçekten var olması" varsayımı kalktı ve biz klasik mantıkta terimlerin boş olmaması gerektiğini varsayıyoruz. Bu yüzden, bazı formal sistemlerde ek koşullar gerekebildiğini unutmamamız lazım.

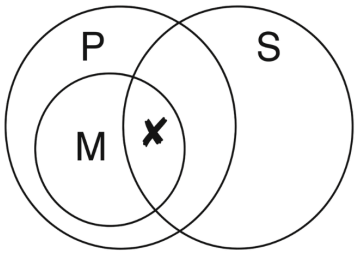

Kategorik tasımda "Darii".